

ВІДГУК
офіційного опонента кандидата
юридичних наук, доцента
Перелигіної Раїси Володимирівни
на дисертацію Грищенко Анни Леонідівни на тему:
«Правове регулювання охорони особи
від правопорушень домашнього насильства», поданої на здобуття ступеня
доктора філософії з галузі знань 08 «Право»
за спеціальністю 081-Право

Актуальність теми дослідження, здійсненого А. Л. Грищенко, зумовлена поширеністю домашнього насильства, особливо в умовах воєнного стану, за якого домашнє насильство може толеруватись суспільством, як проблема, вирішення якої не на часі. Проте насильство за будь-яких умов та обставин завжди залишається насильством, особливо у тому разі, коли потерпілими від нього є особи, з якими кривдник проживає однією сім'єю.

Як зазначає дисертантка, «У результаті вчинення домашнього насильства постраждалим особам заподіюється шкода або створюється загроза для життя, здоров'я, честі, гідності та інших прав і свобод людини». Тому суспільна небезпечність домашнього насильства свідчить про те, що правопорушення, пов'язані з домашнім насильством, не є приватною справою родини, а становлять суспільну проблему (с. 18).

У Кримінальному кодексі України (далі – КК) закріплено положення про відповідальність за домашнє насильство (ст. 126-1 КК), а у ст. 173-2 Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі - КУпАП) – про відповідальність за вчинення домашнього насильства, насильства за ознакою статі, невиконання термінового заборонного припису або неповідомлення про місце свого тимчасового перебування.

Варто зазначити, що у постанові Об'єднаної палати Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду від 12 лютого 2020 року у справі № 453/225/19 було визначено, що: «злочином, пов'язаним із домашнім насильством, слід вважати будь-яке кримінальне правопорушення, обставини вчинення якого свідчать про наявність у діянні хоча б одного з елементів (ознак), перелічених у ст. 1

Закону № 2229-VIII, незалежно від того, чи вказано їх в інкримінованій статті (частині статті) КК як ознаки основного або кваліфікованого складу злочину». Отже, різноманітність діянь, що закріплені у зазначених статтях КК, об'єднаних терміном «домашнє насильство» зумовлює особливості застосування закріплених у них норм, що обумовлює доцільність ґрунтовного та системного дослідження правопорушень домашнього насильства.

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, та їх достовірність не викликає сумнівів, оскільки вони ґрунтуються на усталених та апробованих положеннях у кримінально-правовій науці.

Отримані автором наукові результати та висновки дисертації характеризуються високим рівнем обґрунтованості і достовірності, що забезпечено використанням загальновідомих сучасних методів наукових досліджень.

Методологічною основою дослідження став діалектичний метод, використання якого дало змогу розглянути всі питання дослідження в динаміці, виявити їх взаємозв'язок і взаємозумовленість та сприяло комплексному аналізу правового регулювання охорони особи від правопорушень домашнього насильства (розділи 1-3). Для досягнення мети та вирішення поставлених завдань у роботі використовувалися, зокрема, такі методи: *історико-правовий метод*, який було застосовано під час з'ясування стану наукової розробки правового регулювання охорони особи від правопорушень домашнього насильства, аналізу і систематизації нормативно-правового забезпечення охорони особи від правопорушень домашнього насильства (підрозділи 1.1, 1.2); *герменевтичний метод*, що було використано під час визначення дефініцій «державна політика у сфері запобігання та протидії домашньому насильству», «домашній аб'юз», «правова охорона від домашнього насильства» (підрозділи 1.3, 2.1); *метод правової семіотики* – під час з'ясування сутності категорій, що формують концепт реалізації державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству (підрозділ 1.3.). Також в роботі використано *формально-юридичний метод*, за допомогою якого розкрито поняття та правову природу

правової охорони особи від домашнього насильства, сутність та особливості адміністративної та кримінальної відповідальності за домашнє насильство, судову практику у провадженнях про правопорушення домашнього насильства (підрозділи 2.1, 2.2, 2.3, 3.2); *статистичний метод* – у процесі узагальнення діяльності суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству (підрозділи 2.2, 2.3); *порівняльно-правовий метод* – під час аналізу міжнародного та зарубіжного досвіду правового регулювання охорони особи від правопорушень домашнього насильства (підрозділ 3.1).

Методи моделювання, аналізу та синтезу використані при розробці пропозицій щодо удосконалення правового регулювання охорони особи від правопорушень домашнього насильства (підрозділ 1.3, 2.1, 2.3, 3.1). Ці та інші методи наукового дослідження застосовувалися комплексно та у взаємозв'язку.

Всі питання, які розглядаються в дисертації, розкрито на досить високому методологічному рівні. Структура і кількість опрацьованих вітчизняних і зарубіжних науково-теоретичних та монографічних робіт з окресленої проблематики свідчить про глибину проведеного дослідження, дисертантка посилається на класичні та сучасні праці відомих фахівців та пропонує власне бачення відповідних правових явищ. Про високий рівень обґрунтованості і достовірності наукових положень, висновків та рекомендацій дисертації свідчить їх апробація на конференціях.

Емпіричну базу дослідження становлять наукові, публіцистичні, довідкові, енциклопедичні, монографічні видання, узагальнення діяльності суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, судова практика у провадженнях про правопорушення домашнього насильства.

В

и Зміст дисертаційної роботи відповідає поставленій меті та відображає логіку дослідження. Наукові положення, висновки і рекомендації, представлені в роботі, достатньо обґрунтовані і підкріплені результатами аналізу значної кількості наукових джерел та інформації щодо правозастосування.

в ***У розділі 1 «Теоретичні засади правового регулювання охорони особи від правопорушень домашнього насильства»*** досліджено стан наукової розробки

и

правового регулювання охорони особи від правопорушень домашнього насильства; нормативно-правове забезпечення охорони особи від правопорушень домашнього насильства, а також теоретико-методологічні підходи до формування державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству. Дисертанткою виокремлено два етапи становлення нормативно-правового забезпечення охорони особи від правопорушень домашнього насильства в Україні: 1) 1991-2016 рр. – відсутність належного правового регулювання домашнього насильства; 2) 2017 – дотепер – прийняття Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», встановлення в КУпАП адміністративної відповідальності за домашнє насильство, встановлення в КК України кримінальної відповідальності за домашнє насильство, ратифікація Конвенції про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству і боротьбу з цими явищами, прийняття інших нормативних актів, спрямованих на запобігання та протидію домашньому насильству (с. 57). При цьому, на думку авторки, формування нормативно-правового забезпечення охорони особи від правопорушень домашнього насильства в Україні здійснювалося під впливом норм міжнародного законодавства (с. 78). Також дисертанткою встановлено, що Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» та Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами відображають відмінні за своїм логіко-семантичним спрямуванням напрями реалізації державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству. Дисертанткою аргументовано відмінність понять «домашнє насильство» і «аб'юз» (с. 79). З метою системного удосконалення чинного законодавства щодо запобігання та протидії домашньому насильству дисертанткою запропоновано доповнити ч. 1 ст. 1 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» пунктом 3-1, у якому визначено поняття «домашній аб'юз» (с. 80).

У розділі 2 «Правова охорона особи від правопорушень домашнього насильства: окремі аспекти адміністративної та кримінальної відповідальності» висвітлено поняття та правову природу правової охорони від домашнього насильства, а також питання адміністративної та кримінальної

відповідальності за домашнє насильство.

Констатовано, що суттєвою правовою відмінністю у частині заходів реагування на вчинення різних форм домашнього насильства є те, що за нанесення фізичного, психологічного та економічного насильства кривдник може понести як адміністративну, так і кримінальну відповідальність, але за застосування сексуального насильства кривдник буде нести тільки кримінальну відповідальність. Також дисертанткою виявлено недолік у нормативно-правовій регламентації форм домашнього насильства, оскільки у законодавстві не визначено різницю між економічним насильством як кримінально караним діянням і адміністративним правопорушенням (с. 96). Авторка обґрунтовує позицію про те, що підставою у вузькому значенні є склад адміністративного правопорушення за ст. 173-2 КУпАП (об'єкт, об'єктивна сторона, суб'єкт, суб'єктивна сторона), а у широкому – наявність юридичних, фактичних та процесуальних підстав протиправного діяння за ст. 173-2 КУпАП (с. 107). Також дисертантка дійшла слушного висновку про те, що «ст. 126-1 КК України породжує ряд проблем, зокрема таких: її диспозиція не є чітко визначеною, а тому дозволяє допустити різне тлумачення цієї норми; вона не охоплює випадків домашнього аб'юзу, які криміналізовані в інших статтях КК України, зокрема, сексуальне насильство; через вимогу систематичності домашнього насильства як кваліфікуючої ознаки можливість притягнення до кримінальної відповідальності за цієї статтею може бути значно втрачена, а також інші складності» (с. 134).

У розділі 3 «Міжнародна, зарубіжна та судова практика правового регулювання охорони особи від правопорушень домашнього насильства» досліджено міжнародно-правові документи щодо протидії домашньому насильству обов'язкового та рекомендаційного характеру, на підставі чого зроблено висновок про те, що «міжнародному рівні існує значний арсенал правових інструментів та засобів, які допомагають державам у процесі формування як національного законодавства, так і механізмів його реалізації» (с. 139).

У результаті аналізу досвіду зарубіжних країн до напрямів удосконалення правового регулювання охорони особи від правопорушень домашнього

насильства авторка відносить: контроль за відносинами між жертвою та особою, що вчиняє домашнє насильство у випадку їхнього спілкування чи зустрічей; охоронні документи, що спрямовані проти особи, що вчиняє домашнє насильство; збільшення кількості обмежень, що передбачені для особи, що вчиняє домашнє насильство (заборона входження до свого будинку (квартири), неможливість перебування біля нього ближче, ніж це встановив суд, обмеження контактів з дітьми, жінкою, іншою особою, що стала потерпілою від домашнього насильства, заборона наближення до потерпілих осіб, зустрічі з ними і намагання контактувати з ними, використовуючи мобільні та інші способи зв'язку); запровадження електронних засобів моніторингу поведінки кривдників і потерпілих; виселення особи-агресора з місця спільного проживання з потерпілою особою на певний термін (с. 166).

Дисертантка приділила увагу судовій практиці розгляду правопорушень домашнього насильства та визначила, що обов'язковими умовами визнання судом правопорушення є встановлення об'єктивної сторони правопорушення, систематичності та наявності доказів щодо підтвердження фактів вчинення домашнього насильства. На думку дисертантки, покарання для осіб, визнаних винними у вчиненні кримінальних правопорушень у період воєнного стану, є обтяжуючою обставиною, тобто вид і розмір призначеного покарання має бути наближеним до його максимальної межі, передбаченої КК України. Також авторкою встановлено, що під час розгляду справ про домашнє насильство суди у деяких рішеннях застосовують практику Європейського суду з прав людини та правові позиції Верховного Суду, ефективно застосування судами яких «сприяє правильності та єдності у застосуванні норм законодавства про запобігання та протидію домашньому насильству, а також захисту прав та інтересів осіб, які постраждали від такого насильства» (с. 166).

Авторкою обґрунтовано доцільність уточнення перекладу на українську мову окремих термінів, вжитих у Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами. Ця пропозиція обґрунтована тим, що «Термін ««combating», який значною мірою формує концепт реалізації державної політики у сфері

запобігання та протидії домашньому насильству в Україні, раціональніше було б перекласти саме як «протидія», а повна назва Стамбульської Конвенції має означатись як: «Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та протидію цим явищам».

У висновках за результатами дослідження загалом сформульовано низку положень теоретико-методологічного характеру, а також пропозицій і рекомендацій, що мають вагоме значення для вдосконалення положень науки кримінального права, а також правозастосування.

У результаті проведеного дослідження авторка досягнула визначеної мети й виконала поставлені завдання. Причому сформульовані висновки та пропозиції є досить аргументованими й оригінальними, відповідають вимогам сучасності та можуть бути застосовані на практиці. Усе вказане вище забезпечило обґрунтованість та достовірність сформульованих у дисертації наукових положень, висновків і рекомендацій.

Структура дисертації цілком відповідає поставленим завданням та складається з вступу, трьох розділів, що охоплюють 8 підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг дисертації складає 208 сторінок.

Новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Наукова новизна дисертації полягає в тому, що робота є одним із перших в українській юридичній науці системних досліджень, присвячених правовому регулюванню охорони особи від правопорушень домашнього насильства. До найбільш значущих положень можна віднести:

- формулювання дефініції «державна політика у сфері запобігання та протидії домашньому насильству» як засновану на концепції запобігання та протидії правопорушенням комплексний напрям державної політики, який передбачає: 1) державне управління, засноване на засадах державної управлінської культури, спрямоване на реалізацію національних інтересів щодо запобігання та протидії домашньому насильству; 2) політико-правове регулювання суспільних відносин у сфері запобігання та протидії домашньому насильству; 3) діяльність політичних

інститутів у цій сфері, головною метою якої є творення потенціалу щодо запобігання та протидії домашньому насильству через ефективну реалізацію інституційної спроможності, що виявляється у формуванні необхідних і достатніх умов для: а) ефективного реагування на факти домашнього насильства; б) надання допомоги та захисту постраждалим особам, забезпечення відшкодування шкоди, завданої домашнім насильством; в) належного розслідування фактів домашнього насильства, притягнення кривдників до передбаченої законом відповідальності та зміна їхньої поведінки;

– обґрунтування того, що Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» та Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами відображають відмінні за своїм логіко-семантичним спрямуванням напрями реалізації державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству. Термін ««combating», доцільніше перекласти як «боротьба», а тому у змісті самої Конвенції термін «боротьба» потрібно замінити на термін «протидія»;

– аргументованість відмінності між поняттями «домашнє насильство» і «аб'юз» у зв'язку з чим з метою системного удосконалення чинного законодавства про запобігання та протидію домашньому насильству ч. 1 ст. 1 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» запропоновано доповнити таким пунктом:

«3-1) домашній аб'юз – діяння (дії або бездіяльність) фізичного, сексуального, психологічного або економічного насильства з метою придушити волю особи, що вчиняються в сім'ї чи в межах місця проживання або між родичами, або між колишнім чи теперішнім подружжям, або між іншими особами, які спільно проживають (проживали) однією сім'єю, але не перебувають (не перебували) у родинних відносинах чи у шлюбі між собою, незалежно від того, чи проживає (проживала) особа, яка вчинила домашнє насильство, у тому самому місці, що й постраждала особа, а також погрози вчинення таких діянь»;

удосконалено:

– вчення про етапи становлення нормативно-правового забезпечення охорони особи від правопорушень домашнього насильства в Україні за такими періодами

розвитку: 1) 1991-2016 рр. – відсутність належного правового регулювання домашнього насильства; 2) 2017 – дотепер – прийняття Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», встановлення в КУпАП адміністративної відповідальності за домашнє насильство, встановлення в КК України кримінальної відповідальності за домашнє насильство, ратифікація Конвенції про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству і боротьбу з цими явищами, прийняття інших нормативних актів, спрямованих на запобігання та протидію домашньому насильству;

– розуміння поняття «правова охорона від домашнього насильства» як організаційно-правове забезпечення діяльності органів державної влади, яке визначено та здійснюється на основі чинних нормативно-правових актів та законодавчо підкріплена система правових гарантій; сутністю якої є забезпечення та захист за допомогою правових засобів прав осіб від протиправних діянь домашнього насильства з настанням невідвортної юридичної відповідальності правопорушника;

– ознаки домашнього аб'юзу в контексті кримінальних правопорушень проти життя та здоров'я особи, до яких віднесено: 1) спеціальність суб'єкта злочину домашнього аб'юзу та відповідний зв'язок між ним та жертвою; 2) активна поведінка кривдника по відношенню до потерпілої особи (жертви) домашнього аб'юзу; 3) протиправність поведінки кривдника; 4) умисність вчинення кривдником фізичного, психологічного чи економічного насильства; 5) систематичність вчинення кривдником (реалізованого умислу вчинення) фізичного, психологічного чи економічного домашнього аб'юзу; 6) настання таких суспільно небезпечних наслідків як спричинення тілесних ушкоджень, що призвело до фізичних або психологічних страждань, розладів здоров'я, втрати працездатності, емоційної залежності, погіршення якості життя; 7) потерпіла особа (жертва) вважає дії кривдника протиправними, такими, що вчинені всупереч своєї волі та відкрито заявляє про це; 8) спеціальна мета злочину домашнього аб'юзу – придушення волі жертви; 9) передбачення кримінальної відповідальності за вчинення домашнього аб'юзу у КК України;

набули подальшого розвитку:

- наукові положення щодо складу адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 173² Кодексу України про адміністративні правопорушення;
- наукові положення щодо складу кримінального правопорушення, передбаченого ст. 126¹ Кримінального кодексу України;
- пропозиції щодо використання позитивного зарубіжного досвіду з метою удосконалення правового регулювання охорони особи від правопорушень домашнього насильства;
- наукові підходи до узагальнення і оцінки судової практики у провадженнях про правопорушення домашнього насильства.

Отже, роботі притаманна наукова новизна, порушено низку невисвітлених або недостатньо висвітлених національною юридичною наукою проблем, розв'язання яких дозволить збільшити ефективність правового регулювання охорони особи від правопорушень домашнього насильства.

Дисертація виконана українською мовою. Стиль викладення матеріалу – науковий. Порушень академічної доброчесності опонентом не виявлено.

Дисертаційна робота характеризується результатами, які в сукупності вирішують важливу наукову проблему, а також забезпечують розв'язання практичних питань. Викладені в ньому наукові положення є основою для подальших досліджень, вдосконалення правозастосування, юридичної освіти.

Повнота викладених наукових результатів в опублікованих працях здобувача.

Результати дисертації досить повно викладені у 12 наукових публікаціях, з яких 4 – наукові статті у виданнях, що входять до переліку наукових фахових видань України з юридичних наук, 8 – тези доповіді на науково-практичних конференціях.

Відсутність порушення академічної доброчесності.

Аналіз змісту дисертації вказує на дотримання здобувачем вимог академічної доброчесності. У роботі є посилання на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей, дотримано вимоги законодавства про авторське право і суміжні права, надано достовірну інформацію про методики результати дослідження, джерела використаної

інформації. Таким чином, у рецензованій роботі не виявлено ознак академічного плагіату, фальсифікації та інших порушень, що могли б поставити під сумнів самостійний характер виконаного дисертантом дослідження.

За результатами розгляду роботи потрібно також звернути увагу дисертантки на такі **дискусійні положення**:

1. У підрозділ 1.3. який має назву «Теоретико-методологічні підходи до формування державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству» досить обмежено висвітлено методологію формування державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, проте значну увагу приділено методам дослідження: 1) загальнонауковим (системний, історичний, метод формальної логіки, нормативно-логічний аналіз, методи соціологічних досліджень); 2) спеціально-науковим методам (догматичний, юридично-технічний, герменевтичний, правової семіотики) (с. 57-61). Методи формування державної політики та методи наукового дослідження не є тотожними, а тому положення про методи дослідження було б доцільно винести за межі підрозділу, зосередивши увагу саме на теоретико-методологічних підходах до формування державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству.

2. Дисертантка розмежовує поняття «домашнє насильство» та «домашній аб'юз» та з метою системного удосконалення чинного законодавства щодо запобігання та протидії домашньому насильству ч. 1 ст. 1 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» пропонує доповнити його окремим пунктом (с. 74). Проте виходячи з визначення домашнього насильства, закріпленого у ст. 1 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» «домашнє насильство» та «домашній аб'юз» відрізняються лише однією ознакою – метою застосування насильства – насильства з метою придушити волю особи: ««3-1) домашній аб'юз – діяння (дії або бездіяльність) фізичного, сексуального, психологічного або економічного насильства з метою придушити волю особи, що вчиняються в сім'ї чи в межах місця проживання або між родичами, або між колишнім чи теперішнім подружжям, або між іншими особами, які спільно проживають (проживали) однією сім'єю, але не

перебувають (не перебували) у родинних відносинах чи у шлюбі між собою, незалежно від того, чи проживає (проживала) особа, яка вчинила домашнє насильство, у тому самому місці, що й постраждала особа, а також погрози вчинення таких діянь».» Виходячи з цього, виникає питання про доцільність виділення домашнього аб'юзу як окремого прояву домашнього насильства, особливо в світлі того, що така ознака не підлягає окремій або додатковій кваліфікації за відповідними статтями Кодексу України про адміністративні правопорушення та Кримінального кодексу України.

3. У розділі 2.1. «Поняття та правова природа правової охорони від домашнього насильства» на с. 95 дисертантка вказує на те, що «у літературі також виокремлюється така форма домашнього насильства як кібернасильство», та наводить його загальні ознаки, але поза контекстом кібернасильства як способу вчинення домашнього насильства. Разом з тим ця проблема є актуальною, особливо у світлі практики Європейського суду з прав людини (наприклад, рішення у справі «Володіна проти росії» від 9 липня 2019 року, заява № 41261/17) і її дослідження сприяло б вдосконаленню дисертації.

4. На с. 129 авторка посилається на позицію Н. Стефанів, судді Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду, згідно з якою «Злочин, пов'язаний з домашнім насильством, – це не тільки кримінальне правопорушення, передбачене ст. 126-1 КК України.» Ця позиція також відображена у вже згаданій постанові Об'єднаної палати Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду від 12 лютого 2020 року у справі № 453/225/19. Проте у підрозділі 2.3. «Кримінальна відповідальність за домашнє насильство» дисертантка не розкриває свого ставлення до такого розуміння кримінального правопорушення, пов'язаного з домашнім насильством, лише в цілому вказуючи, що «можна стверджувати, що ст. 126-1 КК України породжує ряд проблем, зокрема таких: її диспозиція не є чітко визначеною, а тому дозволяє допустити різне тлумачення цієї норми; ...» (с. 132). Хотілось би почути позицію дисертантки з означеного питання.

5. Розділ 3 дисертації має назву «Міжнародна, зарубіжна та судова практика правового регулювання охорони особи від правопорушень домашнього

насильства», причому міжнародний та зарубіжний досвід правового регулювання охорони особи від правопорушень домашнього насильства досліджено в одному підрозділі. Проте міжнародний досвід передусім передбачає утвердження міжнародних стандартів протидії та відповідальності за домашнє насильство, тоді як зарубіжний досвід є результатом втілення тих стандартів та політико-правового розвитку норм національного законодавства, покликаного відображати основні цінності суспільства. Проте у підрозділі здебільшого лише названі різні за статусом та сферою дії міжнародні акти у сфері протидії та відповідальності за домашнє насильство, без висвітлення їхнього значення для розвитку національних законодавств, без характеристики імплементаційних процесів.

6. Виклад зарубіжного досвіду правового регулювання охорони особи здійснено переважно в описовий спосіб, тобто без ґрунтового аналізу з подальшим висновком про те, запозичення яких саме зразків зарубіжного досвіду сприяло б вдосконаленню законодавства України про відповідальність за домашнє насильство.

Однак зазначені зауваження мають дискусійний характер, відображають власну наукову позицію опонента і можуть слугувати підставою для наукової дискусії під час прилюдного захисту дисертації, проте зауваження не впливають на загальну позитивну оцінку праці дисертантки.

Дисертація **Грищенко Анни Леонідівни** на тему «Правове регулювання охорони особи від правопорушень домашнього насильства» є самостійною, комплексною, завершеною працею, що містить нові науково обґрунтовані результати проведених досліджень, які розв'язують конкретне наукове завдання, що полягає у визначенні сутності та особливостей правового регулювання охорони особи від правопорушень домашнього насильства. Представлена робота характеризується необхідними для такого дослідження компонентами, а саме містить критичний аналіз позицій попередніх дослідників щодо проблем правового регулювання охорони особи від правопорушень домашнього насильства, ґрунтується на поєднанні різних методів пізнання, звернення до досягнень різних галузей права. Дисертація відповідає спеціальності 081 «Право»

та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами й доповненнями від 03 травня 2024 року № 507), наказу МОН України «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» від 12 січня 2017 року № 40 (зі змінами й доповненнями від 31 травня 2019 року № 759) та Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (зі змінами й доповненнями від 03 травня 2024 року № 507). Авторка дисертації Грищенко Анна Леонідівна заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Офіційний опонент —

доцент кафедри кримінального права та процесу
Київського університету права НАН України
кандидат юридичних наук, доцент

Раїса ПЕРЕЛИГІНА

